

Muhasebe Eğitiminde “Sürdürülebilirlik” – Türkiye’deki Üniversitelerde Bir Araştırma¹

“Sustainability” in Accounting Education – Research in Turkish Universities

Banu SULTANOĞLU *
Yıldız ÖZERHAN **

ÖZ

Günümüzde sürdürülebilirlik konusunun önem kazanmasıyla birlikte, işletmelerde finansal raporlamanın yanı sıra finansal olmayan bilginin raporlanmasına yönelik düzenlemeler de yapılmaya başlanmıştır. Geleceğin yöneticilerini yetiştiren yüksek öğretim kurumlarından bu gelişmelere ayak uyduran bir eğitim vermesi beklenmektedir. Bu kapsamda, üniversitelerin özellikle işletme eğitimi veren fakülte ve bölümlerindeki akademik müfredatlara sürdürülebilirlik konusunu ayrı bir ders olarak veya muhasebe ile bağlantılı olarak diğer derslere entegre etmeleri gerekmektedir. Türkiye’de AACSB’ye üye olan (14), lisans düzeyinde muhasebe bölümü olan AACSB üyesi olmayan (18) ve lisansüstü muhasebe programı bulunan araştırma üniversitelerinin (9) akademik müfredatlarında sürdürülebilirliğin muhasebe derslerine ne ölçüde entegre edildiğinin incelendiği çalışmanın sonuçlarına göre, 5 AACSB üyesi, 1 AACSB üyesi olmayan ve 1 araştırma üniversitesinde sürdürülebilirlik dersinin ayrı olarak müfredatta yer aldığı tespit edilmiştir. Müfredatların birçoğunda, sürdürülebilirlikle bağlantılı olan etik, kurumsal yönetim, sosyal sorumluluk, çevre muhasebesi gibi derslerin bulunduğu saptanmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER

Muhasebe Eğitimi, Sürdürülebilirlik, Finansal Olmayan Raporlama

ABSTRACT

Nowadays, with the importance of sustainability, regulations and practices for non-financial reporting have been in force. Higher education institutions that educate future executives are expected to provide an education that follows these new developments. Within this context, universities should better offer an independent course for sustainability or integrate it into relevant accounting courses in academic curricula, especially in business schools. According to the results of this study, which examined the extent to which sustainability is integrated into accounting courses in the academic curricula of 14 AACSB member universities, 18 non-AACSB member universities having accounting undergraduate programs and 9 research universities offering accounting graduate programs, it has been revealed that there are direct sustainability courses in 5 AACSB, 1 non-AACSB member university and 1 research university. In most of the universities, sustainability-related courses such as ethics, corporate governance, social responsibility, environmental accounting are offered in the academic curricula.

KEYWORDS

Accounting Education, Sustainability, Non-financial Reporting

Makale Geliş Tarihi / Submission Date	Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance
15.06. 2022	22.07.2022
Atf	Sultanoğlu, B. ve Özerhan, Y. (2022). Muhasebe Eğitiminde “Sürdürülebilirlik” – Türkiye’deki Üniversitelerde Bir Araştırma. <i>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi</i> , 25 (25. Yıl Özel Sayısı), 325-334.

¹ Bu makale, 18-22 Mayıs 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen 40. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu’nda bildiri olarak sunulmuştur.

* Öğr. Gör., İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, İşletme Fakültesi, sbanu@bilkent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0114-1553

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, yildiz.ozerhan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1589-2692

GİRİŞ

Dünya Ekonomik Forumunun Küresel Risk Raporunda çevre ve sosyal konulara ilişkin risklerin ilk sırada yer alması, her geçen gün 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporundaki gelecek nesile yaşanabilir bir gezegen bırakılması anlamına gelen sürdürülebilir kalkınmanın önemini vurgulanması, finansal olmayan bilgi raporlamasının özellikle yatırımcılar için önemini anlaşılması, finans kuruluşlarının iklim değişikliği ile mücadele amacıyla çeşitli ürün ve hizmetler sunması gibi gelişmeler sürdürülebilirlik konusunun hızlı bir şekilde her kesimin odak noktası haline geldiğinin göstergesidir. Bu bağlamda, yeni meslekler ve iş kolları hızla ortaya çıkmaya başlamış, hatta Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) kurucusu Prof. Mervyn King, kurumlarda “Değer Yaratma Yöneticisi” (Chief Value Officer – CVO) olarak tanımlanan yeni bir üst düzey yönetici pozisyonu veya “Sürdürülebilirlik Muhasebesi Yöneticisi”, gibi yeni iş tanımlarının oluşturulması gerektiğine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla, geleceğin yöneticilerini yetiştiren yüksek öğretim kurumları, sürdürülebilirliğin önemine yönelik gelecek kuşakların tutumlarını oluşturmada büyük bir sorumluluk taşıdığından, konunun program müfredatının bir parçası haline gelmesi önemlidir (Biasuti, De Baz ve Alshawa, 2016; Hamid ve diğ., 2017; Laurischkat ve Jandt, 2018).

Sürdürülebilirliğin toplum üzerinde olumlu etki yaratmasına bağlı olarak sürdürülebilir bir geleceğe ulaşmanın en etkili yollarından biri olan eğitimde de üniversitelerin akademik müfredatına sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma amaçları (SKA) ile ilgili konuların dahil edilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu anlamda yaşanan en büyük gelişmelerden biri, sürdürülebilirlik sorunlarıyla mücadelede kritik bir rol oynaması beklenen geleceğin liderlerini eğitmenin önemli olduğunu savunan Birleşmiş Milletler ve akademinin işbirliği ile 2007 yılında BM Sorumlu Yönetim Eğitim İlkeleri Platformunun (Principles for Responsible Management Education - PRME) kurulmasıdır. 21. yüzyılın sosyal gerçeklerini ve taleplerini karşılayacak geleceğin yöneticilerini yetiştirmenin sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik değerlerinin eğitime dahil edilmesi yoluyla sağlanabileceğini hedefleyen PRME, buna yönelik özellikle işletme okullarının program içeriğini, araştırma ve öğretim yöntemlerini güncellemek için ilkeler yayınlayan küresel bir girişimdir. Dünya çapında 800'den fazla üyesi olan PRME, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına dikkat çekmek amacıyla 6 ilke yayınlayan ve işletme okullarının bu ilkeleri dikkate alan bir eğitim gerçekleştirmelerine yardımcı olan Birleşmiş Milletler ve işletme okulları arasında kurulmuş en büyük gönüllü organizasyon olması açısından çok önemli bir role sahiptir. Diğer bir önemli gelişme ise, işletme alanında eğitim veren fakültelerin en önemli küresel akreditasyon kurumu olan AACSB'nin (*Association to Advance Collegiate Schools of Business*) yeni 2020 standartlarına, sosyal (pozitif) etki yaratan bir eğitim anlayışının getirilmesi gerektiğini savunan yeni bir standardı eklemesi ve bu kapsamda akreditasyon sürecinin bir parçası olarak sürdürülebilirlik kılavuzlarına dahil etmesidir.

Son yıllarda, üniversitelerin sürdürülebilirlik konusunu gerek araştırma, gerek müfredata ekleme ve hatta gerekse müfredat dışı etkinliklere dahil etme girişimlerinde bulunmaya başladıkları görülmektedir. Genel yapı itibarıyla üniversitelerin sürdürülebilirlik konusuna ilişkin temel başlangıç noktası olarak, çoğunlukla Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından kendilerine uygun olanları belirledikleri ve bu kapsamda eğitim içi ve dışı faaliyetlerini yürütme hedefinde oldukları görülmektedir. Godemann ve diğ. (2014), sosyal ve etik olarak geleceğin sorumlu yöneticilerini yetiştiren işletme okullarının sürdürülebilirlik konusunda çok önemli bir rol oynaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, ülkemizdeki ve yurtdışındaki üniversitelerin gerek lisans gerekse lisansüstü programlarının müfredatlarında, sürdürülebilirlik dersi ayrı (bağımsız) bir ders olarak açılmakta veya bazı derslere (örn. muhasebe dersleri) entegre edilmektedir. Sürdürülebilirliğin işletme okulları açısından müfredatlara entegrasyonu son yıllarda artan bir önem kazanmakla birlikte, özellikle muhasebe programları olan üniversiteler veya işletme ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinin programlarında yer alan muhasebe dersleri açısından da önemlidir. Muhasebe, bütün paydaşların karar vermesini sağlayan finansal bilgi sunumunun temel kaynağı olarak bilinmekle birlikte, son yıllarda finansal olmayan bilgi raporlamasını da içerecek şekilde alanının genişlemesi, üniversitelerdeki muhasebe derslerine de bu değişimin yansıtılmasını gerekli kılmaktadır (Gray, 2010, Makarenko ve Blaston, 2017; Ahmed, 2019). Bu bağlamda, çalışmanın amacı, ülkemizde AACSB'ye üye olan üniversitelerin işletme fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinin işletme bölümündeki lisans ve lisansüstü programları, muhasebe bölümü bulunan AACSB üyesi olmayan üniversitelerin lisans programları ile YÖK tarafından ilan edilen araştırma üniversitelerinin muhasebe lisansüstü programlarını inceleyerek, akademik müfredatlarında sürdürülebilirliğin ayrı bir ders olarak açılıp açılmadığını veya muhasebe derslerine ne ölçüde entegre edildiğini tespit etmek ve bulguları değerlendirmektir.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusunun üniversitelerdeki muhasebe dahil birçok dersin müfredatına eklenmesinin gerekli olduğu uzunca bir süredir tartışılmaktadır (Verbitskaya ve diğ., 2002; Boks ve Diehl, 2006; Lozano, 2010; Hazelton and Haigh, 2010; Ahmed, 2019). Bu tartışmaların yapılmasının nedeni, finansal olmayan bilgi raporlaması hakkında bilgi sahibi olan ve yeni bir bakış açısı kazanmış mezunların iş dünyasına kazandırılmasıdır. Bu sayede, işverenler ve hatta genel olarak toplum dahil olmak üzere yükseköğretimdeki tüm paydaşlara fayda sağlanması beklenmektedir (Creel ve Paz, 2018). Sürdürülebilir kalkınmanın hedefi, paydaşlara işletmenin nasıl değer yarattığını şeffaf bir şekilde sunmaktır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerini bir kuruluşun stratejisine ve karar alma süreçlerine yerleştirmede liderlik rolüne sahip yeni nesil işletme yöneticileri ve muhasebe meslek mensuplarının yetiştirilmesi eğitimin öncelikleri arasında yer almalıdır.

Gray (2013) üniversitelerin işletme ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilen muhasebe eğitiminin geliştirilmesi gerektiğini; öğrencilere muhasebenin temel kural ve yöntemlerini öğretmenin artık yeterli olmadığını, ekosistemin ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında muhasebenin rolünü öğretmenin eşit derecede önemli hale geldiğini, öğrencilere sürdürülebilir kalkınmadaki rollerini güçlendirmek için bazı önemli konuların (örn. öğrencilerin hangi sürdürülebilirlik bilgilerine ihtiyacı var ve söz konusu bilgiye nasıl ulaşacakları; işletmeler için değer ne olduğu ve nasıl tanımlandığı vb.) öğretilmesi gerektiğini savunmuştur.

Gomes ve diğ. (2021), Portekizdeki 34 devlet üniversitesindeki etik, kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik dahil olmak üzere SKA ile ilgili konuların hem lisans hem de lisansüstü düzeylerinde Muhasebe ve Vergilendirme ile Yönetim ve İşletme alanlarındaki 196 adet programın akademik müfredatlarındaki mevcut uygulama durumunu analiz ettikleri çalışmalarında, SKA konularının toplam programların %48,5'inde akademik müfredata entegre edildiğini tespit etmişlerdir.

Yüksel (2020) çalışmasında, Türkiye'de muhasebe lisans ve önlisans programları olan yüksekokul, bölüm ve fakültelerin sürdürülebilirlikle ilgili ders sayısının müfredattaki toplam ders sayısına oranının çok düşük olduğunu, sosyal, etik, çevresel alt konu başlıklı derslerin yüzdesel olarak düşük olsa da, sürdürülebilirlik ders sayısına göre daha yüksek olduğunu, bazı üniversitelerin yüksek lisans ve doktora programlarının muhasebe müfredatında ise, sürdürülebilirlik dersine yer verilmediğini tespit etmiştir.

Ahmed (2019), Birleşik Arap Emirlikleri'nde muhasebe programları mevcut 44 üniversitenin sürdürülebilirliği müfredatına ne ölçüde entegre ettiğini araştırdığı çalışma sonuçlarına göre, sürdürülebilirlik konusuna ilişkin bağımsız bir ders olmadığı, konunun muhasebe ile ilişkisini ortaya koyucu bir dersten çok, konuya ilişkin genel anlamda bilgilendirici derslerin yer aldığı belirlenmiştir.

Boyce ve diğ. (2019), Avustralya'daki 31 ve Yeni Zelanda'daki 8 üniversitenin muhasebe programlarının ve derslerinin açıklamasında etik, sosyal, çevresel ve sürdürülebilirlik değerleri ile ilgili kelimelerin ne ölçüde tekrarlandığını inceleyerek, sürdürülebilirlik konusunun bir değişim şeklinde entegrasyonunun yapıp yapılmadığını inceledikleri çalışmalarında, söz konusu kelimelere çok düşük düzeyde rastladıklarını, muhasebe eğitiminin hala önemli düzeyde geleneksel konu ve yöntemlerle devam ettiği sonucuna varmışlardır.

Creel ve Paz (2018) çalışmalarında, muhasebe öğretim üyeleri olarak derslerinde küresel anlamda toplumun ve diğer taraftan iş dünyasının en çok tartıştığı konulardan biri olan sürdürülebilirliğin önemini, hem lisans hem de lisansüstü programlardaki maliyet, yönetim muhasebesi, orta düzey muhasebe ve denetim derslerinde ele alınması gerektiğini düşünerek, üçlü performans yaklaşımı, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) raporları ve güvence denetimi, çevresel raporlama, entegre raporlama ve yeşil performans karneleri konularının müfredata eklenmesinin faydalı olacağını savunmuşlardır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın amacı, ülkemizdeki 4'ü akredite olmak üzere AACSB'ye üye 14 üniversitenin işletme fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinin lisans ve lisansüstü, muhasebe bölümü bulunan (AACSB üyesi olmayan) 18 üniversitenin lisans ve YÖK tarafından ilan edilen araştırma üniversitelerinden 9 üniversitenin muhasebe lisansüstü programları incelenerek, akademik müfredatlarında sürdürülebilirliğin ayrı bir ders olarak açılıp açılmadığının veya muhasebe derslerine ne ölçüde entegre edildiğinin tespit edilmesi ve bulgularının değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen konu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmada, kapsama dahil edilen üniversitelerin internet sitelerinde yayınlanan müfredat programları ve ilgili ders içerikleri incelenmiştir. Üniversitelerin müfredatlarında yer alan muhasebe dersleri tespit edilerek, içeriklerinde sürdürülebilirlik konusunun ele alınıp alınmadığı, ayrıca, sürdürülebilirlik ile ilgili ayrı bir dersin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Sürdürülebilirlik ile bağlantılı olduğu düşünülen dersler de içerik açısından incelenmiştir.

3. BULGULAR

Ülkemizde AACSB'ye üye 14 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerden Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi, Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler (İİBF) Fakültesi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi ve Sabancı Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi akreditedir. Lisans düzeyinde muhasebe bölümü olan AACSB üyesi olmayan üniversite sayısı ise 18'dir. Bu iki gruba ait üniversitelerin listesi Tablo 1'de sunulmaktadır:

Tablo 1: Türkiye’de AACSB Üyesi Olan Üniversiteler ile Lisans Düzeyinde Muhasebe Bölümü Bulunan AACSB Üyesi Olmayan Üniversiteler

Türkiye’de AACSB Üyesi Olan Üniversiteler	Türkiye’de Lisans Düzeyinde Muhasebe Bölümü Bulunan AACSB Üyesi Olmayan Üniversiteler
Bahçeşehir Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi
Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu
Kıbrıs Batı Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İstanbul Arel Üniversitesi İİBF
Doğu Akdeniz Üniversitesi İşletme ve Ekonomi Fakültesi	Kayseri Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi	Necmeddin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
İstanbul Bilgi Üniversitesi İşletme Fakültesi	İstanbul Aydın Üniversitesi İİBF
İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi	İstanbul Okan Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi
Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İzmir Ekonomi Üniversitesi İşletme Fakültesi
Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi	Afyon Kocatepe Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Sabancı Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi	Trakya Üniversitesi Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
TED Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Özyeğin Üniversitesi İşletme Fakültesi	İstanbul Ticaret Üniversitesi İşletme Fakültesi
	Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
	Kırklareli Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi
	Malatya Turgut Özal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Fakültesi

AACSB üyesi olan üniversitelerde sürdürülebilirlik konusunun ayrı bir ders olarak açılıp açılmadığı veya muhasebe derslerine ne ölçüde entegre edildiği içerik açısından incelenmiştir. Bu kapsamda sürdürülebilirlik ile bağlantılı olduğu düşünülen dersler de tespit edilmiş ve Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2: AACSB Üyesi Üniversitelerde Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Konusuyla Bağlantılı Olan Dersler

Üniversite/Fakülte/Bölüm	Dersin Adı	Z/S	Program	Dersin İçeriği
Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi	Sürdürülebilirlik ve Sosyal Etki	S	Lisans	sürdürülebilirlik, çevre, sosyal ve yönetim (ÇSY), 3'lü bilanço sistemi, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve iş dünyası üzerindeki etkileri, Türkiye'de sürdürülebilirlik
Boğaziçi Üniversitesi İİBF-İşletme Bölümü	Kurumsal Yönetim	S	Lisans	kurumsal yönetim kavramı, yönetim kurulunun rolü, kurumsal yönetimdeki güncel konular ve işletme değeri
	İş Ahlakı	Z	Lisans	özel ve kamu sektöründeki yönetsel etik sorunlarına ilişkin disiplinlerarası bir yaklaşım
	Etik Sorunların Yönetimi ve Sürdürülebilirlik	Z	Yüksek Lisans	etik kavramı, sürdürülebilirlik ve etik ilişkisi ile işletmelerin sosyal çevre ile ilişkisi
Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi	Entegre Raporlama ve İleri Performans Yönetimi	S	Lisans	entegre raporlama ve yönetim, risk, etik ve sürdürülebilirlik
İstanbul Bilgi Üniversitesi İşletme Fakültesi	Sürdürülebilirlik ve Etik	S	Yüksek Lisans	sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri, uluslararası girişimlerde etik faktörleri ve etik davranışları
İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi	İşletmelerde Sürdürülebilirlik Yönetimi	S	Lisans	sürdürülebilirlik, sürdürülebilir işletme, teknolojik inovasyon, sürdürülebilirlik ve girişimcilik, sürdürülebilirlik ve insan kaynakları yönetimi, iş etiği, Türkiye'de sürdürülebilirlik
	İş Etiği	S		etik ve ahlak, etik teorileri, sosyal sorumluluk, ahlaki sorumluluk, çevre etiği, ticari sınırlar
	Kurumsal Yönetim	S		kurumsal yönetim temelleri, kurumsal yönetim ilkeleri, risk yönetimi, sosyal sorumluluk, iş etiği
Koç Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü	Ortak Çalışmaya Dayalı Proje Yönetimi ile Sosyal Etki Yaratmak	S	Lisans	sürdürülebilirlik ve sosyal yaratıcılık, iş dünyası ve toplumsal kurumlar arasındaki ilişkinin ders içi ve saha çalışmaları ile teorik ve uygulamalı olarak işlenmesi
Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü (Türkçe ve İngilizce)	İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk	S	Lisans	etik, ahlak, etik teorileri, paydaşlar ve işletmeler, işletmelerin sorumlulukları, sosyal sorumluluk, sosyal girişimcilik
	Kurumsal Yönetim ve Muhasebe	S	Lisans	kurumsal yönetimin tanımı, temel kavramlar, rol ve sorumluluklar, kurumsal yönetim üzerine dünya ve Türkiye'deki gelişmeler, düzenlemeler ve etkileri, kurumsal yönetim ilkeleri
Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi	Kurumsal Sosyal Sorumluluk	Z	Lisans	sosyal sorumluluk tanımı, işletme örgütlerinin sosyal sorumlulukları, sosyal sorumlulukların işletme strateji ve politikalarına etkileri, kurumsal sosyal sorumluluk projesi geliştirme

TED Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü	Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ÇSY)	S	Lisans	SKA, sosyal ve finansal performans, sosyal sorumlu yatırım, sürdürülebilir finansın temel kavramları, blok zinciri uygulamaları ve sürdürülebilirlik, ÇSY konuları ve düzenlemeleri, çeşitli sektörlerdeki ÇSY uygulamaları, etik yatırım, veri kaynakları ve raporlaması
Özyeğin Üniversitesi İşletme Fakültesi	İş Etiği	S	Lisans	etiğin iş ile ilişkisi, etik problem ve konularının anlaşılması, teorik etik kavramları
	Endüstriyel Ekoloji	S	Lisans	endüstriyel ekolojinin temellerinin çevre, enerji ve ekonomiyi kapsayan şekilde ele alınması, endüstri ve çevre ilişkisi, SKA'lar, karbon ve su ayak izleri
	İşletmelerde Sürdürülebilirlik	S	Lisans	işletmeleri sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendiren yasal, normatif ve piyasa bazlı etkiler, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik uygulamalarının ekonomik faydaya ve stratejik avantaja dönüştürülmesi, sürdürülebilirlik kapsamında geliştirilen iş stratejileri

Tablo 2’de de görüleceği üzere, sürdürülebilirlik konusu, Bilkent Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi (yüksek lisans), TED Üniversitesi ve Özyeğin Üniversitesi’nde ayrı seçmeli bir ders olarak yer almaktadır. Etik, sosyal sorumluluk, kurumsal yönetim gibi sürdürülebilirlik konusu ile bağlantılı olduğu düşünülen derslerin açılmış olduğu üniversiteler ise, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi ve Özyeğin Üniversitesi’dir. Araştırmada ayrıca, AACSB’ye üye üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında yer alan muhasebe derslerinin içerikleri de incelenmiştir. İnceleme sonucunda, İstanbul Bilgi Üniversitesi dışında, diğer bütün üniversitelerin muhasebe ders içeriklerinde, sürdürülebilirlik konusuna yer verilmediği tespit edilmiştir.

Lisans düzeyinde muhasebe bölümü bulunan AACSB üyesi olmayan üniversitelerdeki ayrı (bağımsız) olarak sunulan sürdürülebilirlik dersi veya sürdürülebilirlik ile bağlantılı olan dersler ve içerikleri Tablo 3’te sunulmaktadır:

Tablo 3: Lisans Düzeyinde Muhasebe Bölümü Bulunan Üniversitelerde Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Konusuyla Bağlantılı Olan Dersler

Üniversite/Fakülte/Bölüm	Dersin Adı	Z/S	Dersin İçeriği
Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi - Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Finansal ve Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması	S	finansal tabloların hazırlanması, entegre rapor, kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporu ve birleşmiş milletler küresel ilkeler sözleşmesi uyum raporlarının hazırlanması
	Muhasebe Meslek Mevzuatı ve Etiği	Z	muhasebe meslek mevzuatı ile ilgili muhasebecilik ve mali müşavirlik meslek hukuku, 3568 sayılı serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik kanunu ve muhasebenin etik kuralları
Kayseri Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi - Muhasebe Finans Yönetimi	Sosyal Sorumluluk ve İş Ahlakı	Z	etik kurallar, etik toplum ilişkisi, sosyal sorumluluk, muhasebe meslek etiği
Necmeddin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi - Muhasebe Finans Yönetimi	Kurumsal Yönetim	S	ders içeriğine ulaşılamamıştır
	Muhasebe Meslek Hukuku ve İş Etiği	S	ders içeriğine ulaşılamamıştır

	Sosyal Sorumluluk ve Etik	Z	etik kavramı, temel etik kuramları, sosyal sorumluluk kavramı
İstanbul Aydın Üniversitesi İİBF - Muhasebe Finans Yönetimi	Kurumsal Yönetim İlkeleri	S	kurumsal yönetim kavramı, kurumsal yönetim düzenlemelerinde temel yaklaşımlar ve çeşitli ülkelerde kurumsal yönetim uygulamaları, denetim-kurumsal yönetim-şeffaflık ilişkisi
	Muhasebe Mevzuatı ve Etik	Z	etik kavramı, SMMM ve YMMM kanunu, SMMM ve YMMM'lerin çalışma prensipleri ve disiplin yönetmeliği; SMMM ve YMMM odalarına ve Türmob'a ilişkin düzenlemeler
İstanbul Okan Üniversitesi- İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi - Muhasebe ve Denetim Bölümü	Kurumsal Yönetim	S	kurumsal yönetişimin tanımı, vekil teorisi ve maliyeti, yönetici teşvik mekanizmaları; pay sahibi sorumlulukları ve haklar, yönetim kurulu ve yönetime yönelik güncel konular, şirket skandalları, şeffaflık, yönetim ve etik arasındaki ilişkinin yönetiminde profesyonellik ve dürüstlük, kurumsal yönetim ve sorumluluk hakkında mevzuat
	Kurumsal Yönetim Seminer	S	kurumsal yönetimin tanımı, yönetim kurulu görev ve sorumlulukları, kurumsal yönetim derecelendirme, finansal raporlama ve dış denetim
İzmir Ekonomi Üniversitesi İşletme Fakültesi - Muhasebe ve Denetim Bölümü	Muhasebe Etik Projesi	S	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yayımlanan profesyonel muhasebeciler için etik kurallar kapsamında proje hazırlama
	İşletme Etiği	S	genel etik kuralları, etik, yönetim ve hesap verme yükümlülüğü, iş etiği ve doğal çevre
	İşletmelerde Sosyal İçerme ve Çeşitlilik	S	organizasyondaki insanlar, çeşitlilik, insan hakları/işçi hakları, işgücü
	Çevre Sorunları ve Toplumsal Sorumluluk	S	çevre yönetmeliği, atık depolama, risk analizi, farklı sektörlerin yol açtığı çevre sorunları
Afyon Kocatepe Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi - Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Meslek Mevzuatı ve İş Etiği	S	ders içeriğine ulaşılammıştır
Trakya Üniversitesi Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu - Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Meslek Etiği	S	etik kavramı; etik ve yasalar; ahlaki gelişim evreleri; etik davranışın toplumsal etkenleri: kültür, değerler ve normlar; görgü kuralları ve etik; etik ilkelerinin geliştirilmesi ve etik sistemleri; etik dışı davranışlar; meslek kavramı; mesleki birlik; etik kod; çeşitli alanlarda etik ilkeler
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi - Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Çevre Muhasebesi	S	çevreye ilişkin muhasebe yaklaşımları, çevre muhasebesinde atıkların muhasebeleştirilmesi, çevre muhasebesinde denetim
	Kurumsal Raporlama	S	kurumsal yönetim ile ilgili temel kavramlar, kurumsal yönetimin dünya ve Türkiye'de gelişimi, düzenlemeler ve etkileri, iş hayatında, şirket ve kurumlarda kurumsal yönetim uygulamaları üzerine paylaşılan deneyimler
	Sosyal Sorumluluk ve Etik	S	sosyal sorumluluğa ilişkin kavramlar, sosyal sorumluluk sürecinin gelişimi, muhasebe için sosyal sorumluluk, etik kavramı ve unsurları, iş dünyası için etik, muhasebe ve diğer işletme fonksiyonları için etik konusu

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi – Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Meslek Yasası ve Meslek Etiği	S	ders içeriğine ulaşılamamıştır
İstanbul Ticaret Üniversitesi İşletme Fakültesi – Muhasebe ve Denetim Bölümü	Muhasebe Meslek Hukuku ve Ahlakı	Z	ders içeriğine ulaşılamamıştır
Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi – Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Muhasebe Meslek Mevzuatı ve Meslek Etiği	Z	iş etiği ve sosyal sorumluluk ilişkisi, çoğulcu toplumlarda farklı değerlerin uyumu, işverenin sosyal davranış açısından değerlendirilmesi, uluslararası iş ortamlarında ortaya çıkan etik sorunlar, etik kuralların oluşturulması ve uygulanması, kar amaçlı olan/olmayan işletmelerin etik kurallarını yansıtan vaka çalışmaları
	Etik	S	etik, iş etiği ve meslek etiği kavramları, kurumsal vatandaşlık, kurumsal sosyal sorumluluk konuları
Malatya Turgut Özal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi – Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Meslek Etiği	Z	ders içeriğine ulaşılamamıştır
	Çevre Muhasebesi	S	işletmelerin çevresel maliyetleri ve çevre muhasebesi
	Sosyal Sorumluluk	S	ders içeriğine ulaşılamamıştır
	İklim Değişikliği ve Etkileri	S	ders içeriğine ulaşılamamıştır
Kırklareli Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi – Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü	Muhasebe ve Finans Alanında Etik	Z	ders içeriğine ulaşılamamıştır

Tablo 3'te görüleceği üzere, muhasebe bölümü bulunan üniversitelerin (AACSB'ye üyesi olmayan) lisans düzeyindeki müfredatları incelendiğinde, doğrudan sürdürülebilirlik dersine yer verilmediği, sadece Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi'nde "Finansal ve Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması" dersinin olduğu, diğer üniversitelerde ise, AACSB üyesi üniversitelerin müfredatına benzer şekilde, ağırlıklı olarak etik, sosyal sorumluluk, kurumsal yönetim, çevre muhasebesi gibi sürdürülebilirlik konusu ile bağlantılı olduğu düşünülen derslerin yer aldığı tespit edilmiştir. Muhasebe bölümü bulunan üniversitelerin müfredatlarında, her ne kadar doğrudan sürdürülebilirlik derslerine yer verilmemiş olsa bile, sürdürülebilirlik konusunun temel unsurlarından etik, kurumsal yönetim, sosyal sorumluluk, çeşitlik, eşitlik ve kapsayıcılık gibi konuların müfredatta yer almasının geleceğin yöneticileri ve muhasebe meslek mensuplarına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, Tablo 3'te, sürdürülebilirlik konusu ile bağlantılı olduğu düşünülen bu derslere ve içeriklerine yer verilmiştir.

Araştırmada, lisansüstü düzeyde muhasebe programı bulunan üniversitelerde sürdürülebilirlik konusuna ilişkin derslerin müfredata dahil edilip edilmediği de incelenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'de YÖK tarafından ilan edilen araştırma üniversitelerinden inceleme kapsamına alınan üniversitelerin listesi Tablo 4'te sunulmaktadır:

Tablo 4: Türkiye'de Lisansüstü Düzeyde Muhasebe Programı Bulunan Araştırma Üniversiteleri*

Hacettepe Üniversitesi - Muhasebe Finans Yüksek Lisans	Ege Üniversitesi - Muhasebe ve Finansman Tezsiz Yüksek Lisans	Marmara Üniversitesi - Muhasebe Finansman Yüksek Lisans (Türkçe-İngilizce-Almanca)
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Muhasebe ve Denetim Tezsiz Yüksek Lisans	İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Muhasebe Tezli Yüksek Lisans (Türkçe)	İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü - Muhasebe ve Denetim Tezsiz Yüksek Lisans (İngilizce-Türkçe)
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Muhasebe Doktora	Bursa Uludağ Üniversitesi - Muhasebe ve Denetim Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi - Muhasebe Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans
Çukurova Üniversitesi - Muhasebe Tezsiz Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi - Muhasebe ve Finansman Doktora	Atatürk Üniversitesi - Muhasebe ve Finansman Tezli Yüksek Lisans

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Muhasebe Tezli Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi - Muhasebe ve Denetim Tezsiz Yüksek Lisans (programın içeriğine ulaşılammıştır)	
---	---	--

*Araştırma üniversiteleri kapsamında yer alan, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Gebze Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Fırat Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi’nde lisansüstü düzeyde muhasebe programı bulunmamaktadır.

İnceleme sonucuna göre, Atatürk Üniversitesi Muhasebe ve Finansman Tezli Yüksek programı hariç, diğer üniversitelerin programlarında sürdürülebilirlik konusuna ilişkin bir dersin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Atatürk Üniversitesi Muhasebe ve Finansman Tezli Yüksek Lisans programında, “Sürdürülebilirlik Muhasebesi ve Raporlaması” isimli ders seçmeli olarak müfredatta yer almaktadır. Dersin içeriğinde, sürdürülebilirliğin tanımı, kurumsal sürdürülebilirlik unsurları, kurumsal sürdürülebilirliğin muhasebeye yansımaları, sürdürülebilirlik muhasebesi, sürdürülebilirlik raporlaması, çevre muhasebesi, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yapılan araştırmaların olduğu görülmektedir.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Muhasebe Tezli Yüksek Lisans programında ise, “Çevre Muhasebesi” dersinin seçmeli ders olarak müfredatta yer aldığı, dersin içeriğinde, işletmelerde sosyal sorumluluk ve çevre, işletme doğal çevre ilişkilerinin muhasebe üzerine etkisi, çevre muhasebesinin diğer muhasebe dalları ile ilişkisi, çevre muhasebesinin işletmelerde uygulanması, çevresel raporlama ve denetim konuları yer almaktadır. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Muhasebe (İng) Tezli Yüksek Lisans programı ders müfredatında ise, sürdürülebilirlik konusu ile bağlantılı olarak seçmeli “Muhasebe Mesleği ve Etik” dersinin bulunduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konularının küresel anlamda gittikçe önem kazanmasıyla birlikte, üniversitelerin de bu gelişmeye adapte olması ve müfredatların söz konusu gelişmelere ayak uyduracak şekilde güncellenmesi beklenmektedir. Özellikle, işletme ve muhasebe bölümü bulunan üniversitelerde finansal olmayan bilginin raporlanmasına yönelik bilgileri içerecek şekilde ayrı bir dersin açılması veya mevcut muhasebe derslerinin içeriklerine entegre edilmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, AACSB’ye üye olan üniversiteler, muhasebe bölümü bulunan AACSB üyesi olmayan üniversiteler ve muhasebe alanında lisansüstü programları bulunan araştırma üniversitelerinin müfredatları incelenmiştir.

AACSB üyesi olan on dört üniversitenin sadece beşinde sürdürülebilirlik konusunun ayrı seçmeli bir ders olarak yer aldığı, diğerlerinde ise, sürdürülebilirlikle bağlantılı olan derslerin bulunduğu tespit edilmiştir. Muhasebe bölümü bulunan üniversitelerin (AACSB’ye üyesi olmayan) lisans düzeyindeki müfredatları incelendiğinde ise, sadece Başkent Üniversitesi’nde ayrı bir dersin bulunduğu, diğerlerinde ise, ağırlıklı olarak etik, sosyal sorumluluk, kurumsal yönetim, çevre muhasebesi gibi sürdürülebilirlik konusu ile bağlantılı olduğu düşünülen derslerin yer aldığı tespit edilmiştir. Lisansüstü düzeyde muhasebe programı bulunan araştırma üniversitelerinde yapılan inceleme sonuçlarına göre ise, sürdürülebilirlik konusunun Atatürk Üniversitesi’nde ayrı bir ders olarak ele alındığı saptanmıştır.

Araştırmada tespit edilen bulgulara göre, inceleme kapsamına alınan üniversitelerin müfredatlarında, sürdürülebilirlik konusunun yeterli düzeyde ele alınmadığı görülmektedir. Literatürdeki çalışmalar da, ülkemizdeki mevcut durumu destekler niteliktedir. Sürdürülebilirlik konusunun akademik müfredata entegrasyonunun halen çok yavaş ilerlediği savunulmaktadır (Lozano, 2010; Burns, 2011; Watson ve diğ., 2013; Lozano ve diğ., 2017; Antolin-Lopez ve Garcia-de-Frutos, 2018; Findler ve diğ., 2019; Olalla ve Merino, 2019). Benzer şekilde, literatürde, sürdürülebilir kalkınma konularının muhasebe derslerine de entegrasyonun henüz beklenen düzeyde olmadığı savunulmaktadır (Boyce ve diğ., 2019; Gomes ve diğ., 2021).

Sürdürülebilirlik ve finansal olmayan bilginin raporlanmasına yönelik derslere, gerek lisans gerekse yüksek lisans ve doktora programlarında yer verilmesi, geleceğin yöneticilerinin konuya ilişkin bilgili bir şekilde yetiştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda, üniversitelerin gerek lisans gerekse lisansüstü düzeydeki müfredatlarında, sürdürülebilirliğin tanımı, sürdürülebilirliğin çevresel, sosyal ve yönetim unsurları, kurumsal sürdürülebilirlik, finansal olmayan bilgi raporlamasının önemi ve gerekliliği, finansal olmayan bilgi raporlama standart ve çerçeveleri, finansal olmayan bilgi raporlamasındaki düzenlemeler konularının işlendiği ayrı bir dersin açılması önerilmektedir. Ayrı bir dersin açılmaması halinde, mevcut muhasebe derslerinin içeriğine sürdürülebilirlikle ilgili önemli konuların dahil edilmesi de uygun olacaktır. Gelecekteki araştırmalara yol göstermesi açısından, ülkemizdeki bütün üniversitelerin müfredat programlarının araştırmaya dahil edilmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, A. (2019). Integrating Global Sustainability Elements into Accounting Programs: UAE University Business Education Case Study, *The Business and Management Review*, 10 (3), 1-11.
- Antolin-Lopez, R. ve Garcia-De-Frutos, N. (2018). Learning in Higher Education: The Role of Sustainability Integration Strategies, Legitimacy, And Teaching Tools, Meeting Expectations in Management Education
- Biasutti, M., De Baz, T., ve Al Shawa, H. (2016). Assessing the infusion of sustainability principles into University Curricula, *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 18, 21-40.
- Boks, C. ve Diehl, J. (2006). Integration of Sustainability in Regular Courses: Experiences in Industrial Design Engineering, *Journal of Cleaner Production*, 14(9), 932-939.
- Boyce, G., Narayanan, V., Greer, S. And Blair, B. (2019). Taking the Pulse of Accounting Education Reform: Liberal Education, Sociological Perspectives, and Exploring Ways Forward, *Accounting Education*, 28(3), 274-303.
- Burns, H. (2011). Teaching for Transformation: (Re)Designing Sustainability Courses Based on Ecological Principles, *Journal of Sustainability Education*, 2.
- Creel, T. ve Paz, V. (2018). Teaching Sustainability in An Accounting Classroom, *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 9(1),79-85.
- Findler, F., Schönherr, N., Lozano, R., Reider, ve D. Andmartinuzzi, A. (2019). The Impacts of Higher Education Institutions on Sustainable Development A Review and Conceptualization, *International Journal of Sustainability In Higher Education*, 20 (1), 23-38, doi: 10.1108/IJSHE-07-2017-0114.
- Godemann, J., Haertle, J., Herzig, C. ve Moon, J. (2014). United Nations Supported Principles for Responsible Management Education: Purpose, Progress and Prospects, *Journal of Cleaner Production*, 62, 16-23.
- Gomes, S., Jorge, S. ve Eugenio, T. (2021). Teaching Sustainable Development in Business Sciences Degrees: Evidence from Portugal, *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 12.
- Gray, R. (2010). Is Accounting for Sustainability Actually Accounting for Sustainability, and How Would We Know? An Exploration of Narratives or Organizations and The Planet, *Accounting Organizations and Society*, 35 (1), 47-62.
- Gray, R. (2013). Sustainability + Accounting Education: The Elephant in The Classroom, *Accounting Education*, 22(4), 308-332.
- Hamid, S., Ijab, M., Sulaiman, H., Anwar, R. ve Norman, A. (2017). Social Media for Environmental Sustainability Awareness in Higher Education, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 18 No. 4, pp. 474-491.
- Hazelton, J. ve Haigh, M. (2010). Incorporating Sustainability into Accounting Curricula: Lessons Learnt from An Action Research Study, *Accounting Education: An International Journal*, 19, 159-178.
- Laurischkat, K. ve Jandt, D. (2018). Technoeconomic Analysis of Sustainable Mobility and Energy Solutions Consisting of Electric Vehicles, Photovoltaic Systems and Battery Storages, *Journal of Cleaner Production*, Vol. 179, Pp. 642-661.
- Lozano, R. (2010). Diffusion of Sustainable Development in Universities' Curricula: An Empirical Example from Cardiff University, *Journal Of Cleaner Production*, 18 (7), 637-644.
- Lozano, R., Merrill, Y.M., Sammalisto, K., Ceulemans, K. E. ve Lozano, J.F. (2017). Connecting Competences and Pedagogical Approaches for Sustainable Development in Higher Education: A Literature Review and Framework Proposal, *Sustainability*, 9(10).
- Makarenko, I. ve Plastun, A. (2017). The Role of Accounting in Sustainable Development, *Accounting and Financial Control*, 1(2), 4-12.
- Olalla, C.B. ve Merino, A. (2019). Competences for Sustainability in Undergraduate Business Studies: A Content Analysis of Value-Based Course Syllabi in Spanish Universities, *The International Journal of Management Education*, 17(2), 239-253.
- PRME (2018). An Initiative of The United Nations Global Compact, 2017 Annual Report and 2018 Outlook
- Verbitskaya, L., Nosova, N. ve Rodina, L. (2002). Sustainable Development in Higher Education in Russia: The Case of St Petersburg State University, *International Journal of Sustainability In Higher Education*, 3(3), 279-288.
- Watson, M.K., Lozano, R., Noyes, C. ve Rodgers, M. (2013). Assessing Curricula Contribution to Sustainability More Holistically: Experiences from The Integration of Curricula Assessment and Students' Perceptions at The Georgia Institute of Technology, *Journal of Cleaner Production*, 61, 106-116, doi: 10.1016/J.Jclepro.2013.09.010.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı.
- Yüksel, F. (2020). Sustainability in Accounting Education Given by Turkey Higher Education Institutions, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 11(3), 393-416.